

За сприяння Міністерства освіти і науки України, Національної академії педагогічних наук України

ШКОЛА

журнал

Інформаційно-методичний журнал для заступників директорів навчальних закладів
Видається із січня 2006 року 1 раз на місяць

№ 3 (99)
березень 2014

Коли одні двері щастя закриваються,
відкриваються інші;
але ми часто не помічаємо їх,
втупившись поглядом у зачинені двері.

Хелен Келлер

Психологи —
учителям

Учитель і учень
у сучасному світі

Наука та практика

Спілкування в конфліктній
 ситуації. Семінар-тренінг
 для батьків школярів

Класики педагогіки

Школа життя
Джона Дьюї

РОБОТА КЛАСНОГО КЕРІВНИКА з батьками

Світлана МАРТИНЕНКО, завідувач кафедри Київського університету ім. Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук

Батьки віддають дитину до школи з надією, що вона потрапить до рук розумного, гуманного вчителя, який забезпечить їй не тільки якісне навчання, а й гідне виховання. Лише за умов спільної, узгодженої діяльності вчителів та батьків можна говорити про успіх виховної роботи.

Оскільки переважна більшість батьків не має належної психолого-педагогічної підготовки і по-звавлена громадянської відповідальності за достойне виховання своїх дітей, класний керівник має виступити, з одного боку, сполучною ланкою між школою та сім'єю, а з іншого — організатором підвищення педагогічної культури кожного батька і матері.

У роботі з батьками вчитель має використовувати різноманітні **форми педагогічної взаємодії**.

Це можуть бути *індивідуальні, групові та колективні форми роботи*.

Досить ефективною формою забезпечення оптимальних умов співдружності сім'ї та школи є **відвідування сім'ї школяра**.

Учитель під час відвідування має змогу ознайомитися з соціально-економічними умовами виховання дитини, відчути психолого-педагогічний клімат у сім'ї, дати поради батькам щодо забезпечення сприятливих умов для навчальної діяльності учня, інформувати батьків про успішність і поведінку вихованця в школі тощо.

Вдаючись до цієї форми роботи з батьками, **варто дотримуватись таких вимог:**

- відвідування сім'ї має бути плановим (упродовж навчального року класний керівник має побувати в кожній сім'ї не менше ніж два рази);

- відвідувати сім'ї всіх учнів, а не лише тих, які мають труднощі у навчанні та поведінці;

- щоразу визначати мету і зміст бесіди з батьками з урахуванням індивідуальних особливостей конкретної дитини;

- завчасно попереджувати і узгоджувати з батьками (через учня) день і час візиту;

- інформувати батьків про навчально-виховну діяльність їхньої дитини, насамперед необхідно розповісти їм про позитивний бік навчання, поведінки і лише потім із дотриманням тактовності говорити про труднощі, які виникають у навчанні, спілкуванні з товариша-ми, учителями, вести розмову про спільні дії у наданні допомоги для подолання цих труднощів.

Класний керівник (куратор) пе-ріодично може **запрошувати батьків до школи з метою:**

- інформування про успіхи школяра в навчанні та поведінку;

- ознайомлення з умовами навчання, з учителями, які працюють в класі;

- з'ясування причин, які викликають труднощі в діяльності дитини безпосередньо в школі;

- прийняття спільних рішень щодо дій учителів і батьків, спрямованих на утвердження позитивних проявів у розвитку і діяльності учня;

— надання допомоги у подоланні труднощів.

Зaproшення батька чи матері має здійснюватися планово і не повинно обумовлюватись кожного разу негативною поведінкою дитини, що не має виступати домінантним чинником у спілкуванні учителів, класних керівників із батьками.

Важливо дотримуватися і певної *форми запрошення*.

Найзручніше це робити за допомогою *листів*, адресованого матері й батькові із зазначенням дати, часу та місця зустрічі, а також кола питань, які мають стати предметом обговорення.

Такий лист-запрошення вчитель передає батькам через дитину.

Для спілкування безпосередньо в школі потрібно обирати вільний час для батьків і класного керівника, щоб не проводити бесіду поспіхом.

Щоб розмова була довірливою, її варто проводити за відсутності сторонніх осіб і самої дитини.

І навіть місце проведення має позитивно впливати на зміст і результати спілкування.

Це може бути окрема кімната із зручними меблями, класна кімната, в якій навчається учень, але ні в якому разі не коридор, вестибюль, учительська, інші місця, де можуть бути сторонні свідки, по-дразники.

Інколи так складаються обставини, що класний керівник не може зустрітися з батьками вдома або запросити їх до школи, тому доводиться вдаватися до *електронного листування, sms, телефонних дзвінків, записів у щоденниках*.

Причиною для листа не може бути погана поведінка вихованця, якась випадковість, тут теж має бути певна *система*.

Учитель-класовод періодично надсилає батькам листи, в яких розповідає про успіхи школяра у навчанні, старанність, дбайливість та відповіальність за певні доручення.

Можна повідомити також про певні труднощі, які виникають в їхньої дитини, виявити бажання зустрітися щоб допомогти школяреві, а також варто висловити щиру подяку за хороше виховання доночки чи сина.

Такий лист потрібно передавати батькам дитиною, попередньо ознайомивши школяра зі змістом листа.

Така переписка позитивно впливає на налагодження добрих взаємин класного керівника з батьками, піднесення авторитету як батьків, так і вчителів, а також інших учнів у класі.

Вони чекають таких листів і звертаються до вчителя із запитанням: «А моїм батькам ви напишете

такого листа, як написали батькам Сергійка?» — «Бачу, — відповідає класний керівник, — що у тебе справи поліпшуються, і я радий буду надіслати листа і твоїм батькам».

Вимальовуються певні перспективні лінії, які стимулюють позитивну діяльність школярів і сприяють створенню взаємин довіри і поваги між класним керівником та сім'ями вихованців.

Класний керівник має наполегливо і систематично працювати над *підвищенням педагогічної культури батьків*.

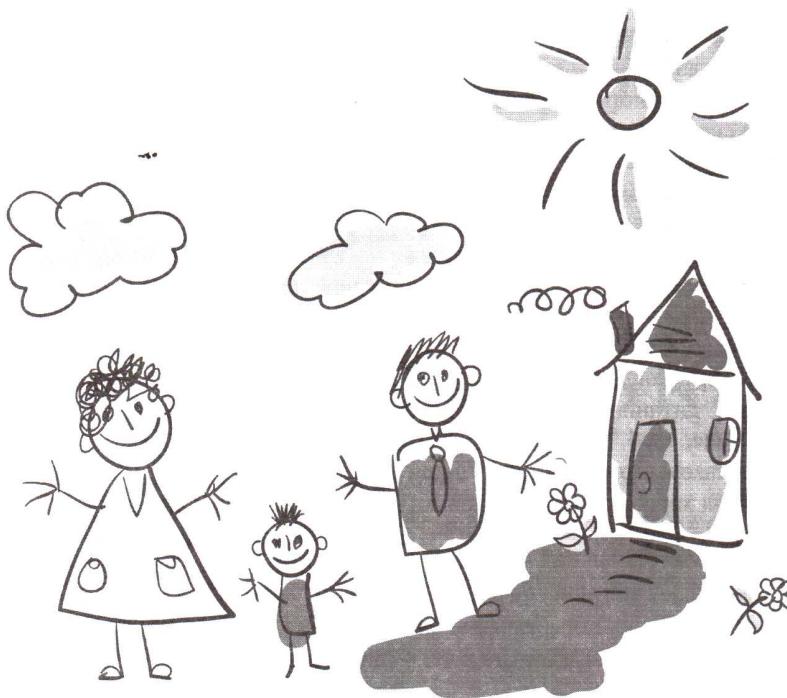
Із цією метою можна використовувати *лекції* та *бесіди* з актуальних питань розвитку і виховання дітей у сім'ї.

Вони можуть органічно вплітатися у структуру батьківських зборів, на чому і зупинимося далі.

Важливими формами роботи з батьками, спрямованими на підвищення психолого-педагогічної

Наука та практика

культури, є **консультації, вечори запитань і відповідей, читацькі конференції, педагогічні читання**.

Кожна з цих форм вимагає ретельної підготовки із залученням учителів-предметників, лікарів, шкільних психологів, соціальних педагогів і безпосередньо батьків.

Учитель-куратор на рік може планувати два-три такі заходи, але у кожному разі батьки повинні відчувати, що це для них важлива школа проникнення у світ дитини як передумова успіху сімейного виховання.

Успіхи учителів у роботі з батьками учнів багато в чому залежать від умінь організовувати і проводити **батьківські збори**, надати їм педагогічної доцільності.

В організації і проведенні класних батьківських зборів необхідно рішуче уникати **сумтевих поми-**

лок, які, на жаль, ще мають місце у практичній діяльності частини класних керівників:

- запрошення батьків на збори шляхом обов'язкових записів в учнівських щоденниках;
- призначення зборів у незручний для батьків час;
- перетворення зборів на своєрідне «судилище» окремих батьків;
- висвітлення на зборах негативних сторін поведінки окремих учнів;
- відсутність системи педагогічної просвіти батьків тощо.

Батьківські збори мають відповісти таким педагогічним вимогам:

- сприяти формуванню згуртованого батьківського колективу, виховувати соціально-правову відповіальність батьків за виховання дітей;
- забезпечувати наступність у розв'язанні виховних завдань;
- забезпечувати оптималь-

ні умови для оволодіння батьками психолого-педагогічними знаннями в галузі сімейного виховання;

- сприяти забезпечення єдності виховних впливів школи і сім'ї на вихованців;
- забезпечувати формування узгодженої колективної думки, яка позитивно впливала б на процес виховання;
- створювати позитивний емоційний і соціальний клімат для утвердження національної гідності і національного виховання;
- сприяти підвищенню авторитету учителів школи і батьків;
- показувати батькам успіхи їхніх дітей у навчанні та вихованні як результат діяльності учителів-вихователів.

Батьківські збори проводяться 5—6 разів протягом навчального року. Їх проведенню має передувати копітка робота класного керівника.

Особливу увагу варто приділити підготовці та проведенню *перших зборів батьків*, з якими класний керівник ще мало знайомий.

Для цього варто детально ознайомитися з учнями класу (демографічні дані, стан здоров'я, успішність у попередніх класах, особливості соціально-психологічного розвитку), відвідати учнів дома для знайомства з їхніми батьками; у бесідах з колегами, які працювали з учнями в попередніх класах, з'ясувати деякі аспекти взаємин батьків із педагогічним колективом.

У підготовці батьківських зборів беруть участь члени батьківського комітету, батьки-активісти. Питання порядку денного обговорюються на засіданні батьківського комітету.

До батьківських зборів мають готуватися й учні. Організовано й зацікавлено проходять збори, на яких

батьки можуть бачити результати діяльності вихованців (щоденники, зошити, твори, вишивки, вироби з дерева чи металу, малюнки, кулінарні вироби тощо).

Значний інтерес для батьків мають виступи колективів художньої самодіяльності.

Це своєрідні *звіти педагогів перед батьками* про результати виховної роботи з їхніми дітьми.

Важливо, щоб у підготовці виставок, у творчих звітах брали участь всі учні класу.

Це, *по-перше*, активізує колективну творчу роботу безпосередньо учнів і, *по-друге*, викликає особливий інтерес батьків.

Досвід роботи вчителів, які творчо працюють, показує, що на такі збори батько й мати приходять як на сімейне свято.

Важливо визначити (і погодити з батьками) час проведення зборів з урахуванням їхньої зайнятості на виробництві.

Доцільно на весь навчальний рік визначити *постійний день* (наприклад, остання п'ятниця чи субота місяця) і час проведення зборів. Це дає змогу батькам планувати певним чином свій час.

Суттєвим моментом у підготовці батьківських зборів є *форма запрошення*. Не вправдовує себе практика примусового виклику батьків на збори шляхом запису в учнівських щоденниках, через усні нагадування тощо.

Уже через форму запрошення необхідно надавати зборам особливої важливості, підкреслювати повагу до батьків як до своїх союзників

Зразок запрошення

Шановні

Наталіс Іванівно і Сергію Дмитровичу!

Батьківський комітет, педагогічний колектив _____ класу запрошує Вас на батьківські збори, які відбудуться 05.04.01 р. о 19.00 в каб. № 26.

Порядок денний:

1. Підсумки навчально-виховної роботи з учнями 3—А класу за І семестр.

(Доповідає _____)

2. Лекція: «Індивідуальні особливості фізичного і психічного розвитку молодших дітей; урахування їх у вихованні в сім'ї».

(Шкільний психолог _____)

3. Огляд виставки художньої творчості учнів 3—А класу.

4. Звіт творчих самодіяльних колективів 3—А класу.

Чекаємо на Вас із радістю!

Батьківський комітет. Класовод _____.

Інформаційний бюллетень

15.11.2011. Шановні Світлано Дмитрівно і Миколо Яковичу!

Протягом останнього місяця Ваш син Сергій має такі оцінки з дисциплін:

математика — 9, 9, 6, 9, 9, 12;

українська мова — 12, 9, 9, 6, 6, 9, 9;

українська література — 9, 12, 12, 12, 6...

Сергійко дисциплінований, стараний, його люблять і поважають однокласники, виявляє особливий інтерес до уроків праці, завжди допомагає у господарських справах товаришам, класному керівникові. Дякуємо вам за хороше виховання. Однак, на жаль, є певні проблеми: Сергійко не завжди охайно одягнений, допускає неохайність в зошитах і щоденнику. Допоможіть йому в цьому!

З повагою, класовод _____.

Наука та практика

у розв'язанні найважливіших завдань нашого життя.

У запрошенні необхідно висвітлити питання, які будуть розглядалися на зборах.

Було б добре мати спеціальні друкарські бланки запрошень, але коли таких немає, то учні під керівництвом класного керівника готують ці запрошення, вививши при цьому належну старанність і навіть певні вміння в художньому оформленні.

Наводимо можливий варіант запрошення.

Запрошення учні вкладають у конверти (без марок) і вручають своїм батькам.

Якщо батьки впевнені, що на зборах класний керівник, учителі не виявляють тенденційності й нетактовності в оцінюванні діяльності конкретних учнів, не будуть властовувати «судилище» над ними, приижувати їхню гідність, відчують, що кожні збори — розумна школа педагогічного зростання, де всі батьки і вчителі зацікавлено, із взаємною повагою шукають оптимальні шляхи вирішення складних питань виховання дітей, вони з бажанням і цікавістю будуть брати участь у таких зборах, поспішатимуть на зустріч з учителем, як на збори, так і для індивідуальних зустрічей з педагогами в інший час.

Важливо продумати й інші організаційні питання: хто і як зустрічатиме батьків при вході до школи, хто проведе до кімнати, в якій відбудуватимуться збори тощо.

На зборах підбиваються підсумки навчально-виховної роботи

за певний період, визначаються завдання на новий.

Завдання класного керівника полягає в тому, щоб підтримувати інтерес батька й матері до спільноти роботи з вихованцем, але на тлі цієї спільноти роботи важливо зуміти показати позитивну діяльність кожного учня, поступові успіхи у його соціально-психологічному розвитку.

Навіть у слабкого, дещо недбайливого вихованця важливо зуміти відшукати позитивне зерно, посіяти надію в серці батька і матері, а через них в серці учня, на добрі сходи.

Потрібно виходити з позиції, що не в кожної дитині є потенційні можливості на значні успіхи у розумовій діяльності (навчанні), але кожна особистість може досягти вершин в моральній досконалості.

Цим класний керівник стимулює позитивну виховну діяльність безпосередньо батьків і через них заоочує дітей до самовдосконалення.

Недоречно на зборах порушувати негативні аспекти діяльності окремих учнів, дорікати батькам за прогалини і недоліки їхніх дітей у навчанні та поведінці.

Така тенденційна дія класного керівника ставить окремих батьків у незручне становище, призводить до того, що батьки учнів, які мають прогалини у навчанні, недоліки у поведінці, перестають відвідувати збори, а педагоги втрачають своїх спільнотників у вихованні школярів.

Та все ж батьки повинні знати про успіхи своїх дітей. З цією метою напередодні зборів у кімнаті

вивішують зведену таблицю, що відображає успіхи у навчанні кожного учня з усіх предметів.

Проте при цьому «за кадром» залишається важливий бік діяльності школярів — *рівень їхньої вихованості*.

Окрім того, не для кожної мами чи тата приемно усвідомлювати, що відставання в навчанні, недоліки у поведінці їхньої дитини стають відомими всім батькам, тому зручніше пропонувати так звану «закриту» інформацію про навчально-виховну діяльність їхніх дітей у вигляді індивідуальних інформаційних бюллетенів, в яких батьки можуть ознайомитися з інформацією про успіхи дитини, труднощі, з якими вона зіштовхується в шкільному житті.

Такі бюллетені педагог кладе перед батьком чи матір'ю на початку батьківських зборів. До наступних зборів на цьому самому аркуші фіксується наступна частина інформації.

Основне місце на зборах — *питання психолого-педагогічної просвіти батьків*.

У цьому плані має бути продумана система, яка охоплювала б весь період навчання дітей, застерігала б від випадковостей, виключала дублювання.

Батьки мають пройти спільно з учителем своєрідну школу сімейного виховання.

Із лекціями, повідомленнями з проблем сімейного виховання має, як правило, виступати *учитель-куратор*. Він, як ніхто інший, знає і відчуває ті труднощі, з якими стикаються

батьки у вихованні своїх дітей певної вікової групи.

Інтерес батьків до педагогічної інформації зростає, коли учителі ілюструють теоретичні положення яскравими прикладами з життя і діяльності учнівського колективу або прикладами проблем сімейного виховання, не називаючи конкретних імен.

Якщо хтось із батьків і пізнає у наведений ситуації свої дії, дії сина чи доньки, то нехай подумас про це сам наодинці. У таких лекціях батьки повинні віднаходити відповіді на

проблемні питання сімейного виховання, тому *головне в лекції* — на науковій основі визначити можливі шляхи розв'язання проблемних задач, що виникають у системі сімейного виховання.

У межах зборів цікавою формою, що сприяє підвищенню педагогічної культури батьків, є *залучення їх до розв'язання педагогічних ситуативних задач з питань сімейного виховання*.

Вони допомагають заохочувати батьків до цікавих розмірковувань,

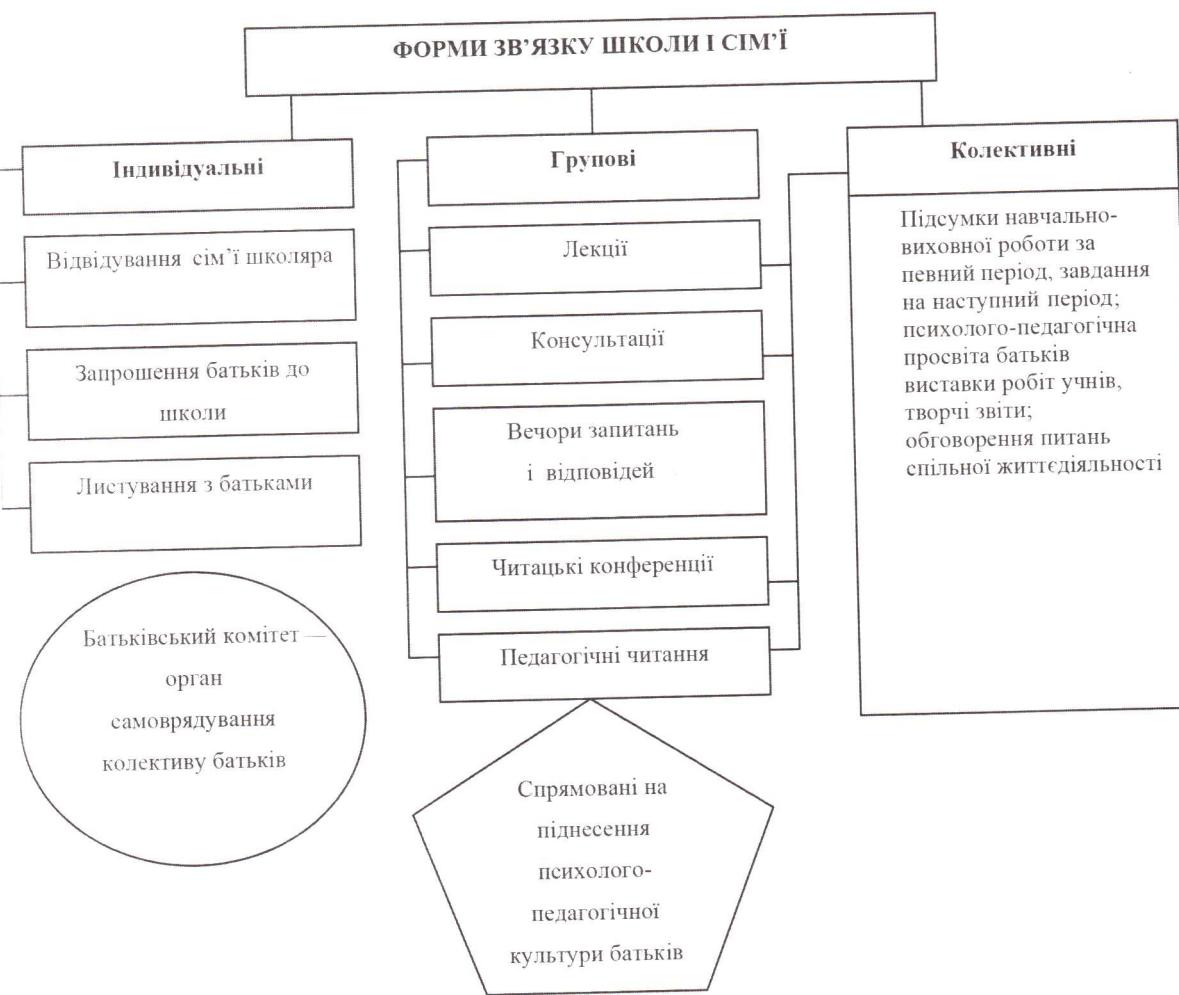
висловлювати нестандартні судження.

З допомогою вчителя можна визначити оптимальний шлях розв'язку.

Класний керівник добирає педагогічні ситуації залежно від гостро-ти педагогічних проблем, які виникають у конкретних сім'ях.

Наприкінці зборів батьків за-прошується оглянути виставку учнівських робіт. У ролі екскурсоводів мають виступати учні. Батьки з цікавістю сприймають творчі

Схема

Найважливіші аспекти виховання дитини

Наука та практика

СХЕМА ВИВЧЕННЯ УЧНІВ

1. **Демографічні відомості:** прізвище, ім'я та по батькові; день, місяць, рік народження; прізвище, ім'я, по батькові матері та батька, їхня професія, місце роботи, займана посада, домашня адреса, телефон.

2. **Умови розвитку й виховання в сім'ї:** склад сім'ї, матеріально-побутові умови, вплив батьків на виховання дитини, їхня психолого-педагогічна культура, ставлення до школи.

3. **Рівень фізичного розвитку:** стан здоров'я, володіння санітарно-гігієнічними навичками, спортивні інтереси, потреби.

4. **Моральні якості:** загальний рівень морального розвитку; знання морально-етичних норм і правил; рівень сформованості вмінь і навичок у моральній поведінці, співвідношення їх із загальнолюдськими і національними морально-духовними цінностями; соціально-моральний статус у колективі; рівень і особливості спілкування з молодшим дітьми, ровесниками і старшими; рівень сформованості почуттів патріотизму та національної гідності; рівень правової й екологічної культури, здатність до самооцінювання; особливості вияву дисциплінованості, відповідальності, совіті, соціальної зрілості й активності, милосердя, гуманізму.

5. **Розумовий розвиток:** загальний розумовий розвиток, рівень інтелекту, потенціальні розумові можливості, інтереси, схильності; ставлення до навчальної діяльності; сформованість мотивів навчання; рівень володіння методами і прийомами самостійної пізнавальної діяльності; успішність, відповідність її розумовим можливостям.

6. **Трудове виховання:** ставлення до праці, її різних видів, мотиви трудової діяльності; наявність умінь і навичок в різних видах праці; соціальні інтереси щодо праці; загальна культура різних видів праці (фізичної, розумової); інтереси і схильності до певних видів професійної діяльності, рівень і стійкість професійної орієнтації.

7. **Естетична вихованість:** сформованість естетичних почуттів та вмінь, інтереси і схильності в різних видах мистецтва; здатність творити прекрасне в повсякденній діяльності.

8. **Психічний розвиток:** потреби і рівень сформованості уваги, культури мовлення, відчуттів, сприймання, пам'яті, мислення, ували, почуттів, волі; особливості характеру; здібності; темперамент.

9. **Особливості впливу біологічного і соціального чинників** на розвиток особистості учня. Особливі випадки впливу на вихованця, його наслідки.

10. **Загальні психолого-педагогічні висновки:** позитивні риси особистості з погляду на всеобщий гармонійний її розвиток; недоліки і труднощі у соціально-психологічному становленні вихованця, їх причини і засоби подолання; рекомендації щодо індивідуального підходу і виховних заходів впливу.

звіти своїх дітей (декламації, пісні, танці тощо).

Своєрідним звітом можуть бути також колективні творчі справи.

Соціологічні дослідження показують, що в багатьох сім'ях батьки-чоловіки самоусуваються від виховання дітей, нерідко знімають із себе відповідальність за формування громадської зрілості сина чи доньки.

Підвищити почуття відповідальності батьків-чоловіків, показати їхню педагогічну роль у вихованні свого сина як майбутнього чоловіка, викликати інтерес до виховної роботи в сім'ї — важливе завдання батьківських зборів.

Зборам батьків має передувати копітка робота. Учитель зобов'язаний знати роль і місце батька в кожній сім'ї. Збори батьків треба будувати за тематичним планом: «Батько — висока посада», «Ми відповідаємо за сім'ю», «Батько в сім'ї» тощо.

Продовженню розмови про роль батька в сім'ї може сприяти залучення батьків до розв'язання специфічних ситуацій, де потрібна власна думка батька.

На таких зборах необхідно розглядати питання про роль батька у формуванні в сина специфічних чоловічих рис (мужності, сили волі, поваги до дівчини тощо), підготовки юнаків до виконання в майбутньому функцій чоловіка, батька.

Можна практикувати також проведення зборів мам. На них доцільно розглядати специфічні питання:

Особливості взаємин матері і доночка», «Статевий розвиток дівчаток виховна роль матері», «Роль мами в неповній сім'ї», «Мамо, ваша дочка закохалась» тощо.

Збори мам теж необхідно регулярно готувати, щоб вони були доброю педагогічною школою для мам, сприяли вирішенню непростих питань виховання дітей, міцненню союзу сім'ї та школи (схема на с. 37).

Для формування і функціонування колективу батьків класу, підвищення дієвості батьківських зборів необхідно створювати органи самоврядування.

Таким органом є *батьківський комітет*. Він обирається у складі 5 осіб на загальних батьківських зборах школи, класу.

Члени батьківського комітету обирають голову.

Завдання батьківського комітету — сприяти роботі педагогічного колективу школи у вихованні і навчанні школярів, допомагати ласному керівникові створювати приятливі умови для організації та проведення навчально-виховної роботи.

Кожен член батьківського комітету повинен мати визнаний авторитет серед батьків, володіти організаторськими здібностями, бути борющим вихователем своїх дітей, обрим сім'янином.

Члени батьківського комітету повинні відчувати відповідальність перед громадою за виховання дітей дорослих, уміти зберігати відомості про особливості стану справ окремих сім'ях, не робити їх предметом пересудів.

ХАРАКТЕРИСТИКА КОЛЕКТИВУ

1. Склад класу: вік учнів; рівень їхнього розвитку; працездатність та успішність.

2. Рівень розвитку колективу: етап розвитку дитячого колективу; характерні ознаки розвитку; особливості діяльності активу класу, його роль у формуванні та зміцненні колективу; діяльність органів самоврядування; стан взаємин між активом, органами самоврядування та учнями між собою; лідери в колективі; їх вплив на діяльність інших учнів; напрями і форми зв'язку класного колективу із загальношкільним.

3. Рівень морально-духовного розвитку колективу: рівень сприйняття загальнолюдських цінностей; особливості вияву почуттів; рівень захищеності особистості; сформованість умінь і навичок у моральній поведінці.

4. Рівень фізичного розвитку колективу: загальний стан здоров'я учнів; ставлення до фізичної культури і спорту; потреби у фізичному розвитку.

5. Рівень трудового виховання: ставлення учнів до праці (громадської діяльності); рівень сформованості соціально-психологічної готовності до праці; сформованість умінь і навичок у сфері трудової діяльності; профорієнтація учнів.

6. Рівень естетичного виховання: сформованість почуття красного; інтереси учнів до певних видів мистецтва; їх потреби щодо естетичного розвитку.

7. Шляхи та засоби подальшого формування класного колективу: створення сприятливих умов для розвитку особистості в колективі; подолання чинників, що заважають цьому.

Наука та практика

Батьківський комітет за умов розумного педагогічного впливу з боку класного керівника може стати добрим помічником в організації та проведенні класних батьківських зборів.

Вивчення учнів та учнівських колективів

Основним обов'язком класного керівника є вивчення учнів і координація на цій основі спільнотої діяльності.

Процес вивчення учнів має відбуватися з дотриманням певних правил, а саме:

— вивчення потрібно спрямовувати на виявлення особливостей

фізичного, психічного і соціального розвитку конкретного вихованця;

— дослідження процесів розвитку школярів має тривати впродовж усіх років навчання в початковій школі;

— виявляти потрібно не лише наявний рівень розвитку конкретної особистості, а й прогнозувати його з урахуванням «зони найближчого розвитку»;

— вивчення особистості школярів та їх класних колективів потрібно спрямовувати на вирішення конкретних педагогічних завдань;

— вихователь у процесі вивчення учнів має бути сповнений педагогічного оптимізму щодо їх розвитку і соціально-психологічного зростання;

— вивчення учнів має охоплювати всі аспекти їх фізичного, психічного і соціального розвитку;

— застосування методів і методик вивчення учнів і шкільних колективів має відповідати віковим можливостям дітей;

— дослідження соціально-психічного розвитку варто здійснювати в природних умовах навчально-виховного процесу;

Фото з: www.ngolos.com.ua

— дослідженням мають бути хоплені всі учні, таке вивчення має мати систематичним;

— вивчення учнів поєднують виховним впливом на них;

— вивчаючи учнів, слід акцентувати увагу на позитивних, а не негативних рисах характеру та поведінки.

Методи вивчення учнів та учівських колективів поділяють заєжно від:

a) **характеру участі школяць у них:** пасивні (спостереження, скікісний та якісний аналіз результатів діяльності) та активні (анкетування, тестування, соціометричні змірювання, проективні);

b) **часу проведення:** одномоментні (анкетування, тестування тощо) та тривалі (цілеспрямоване спостереження, біографічний метод тощо);

v) **місця проведення:** шкільний (класні та позакласні) та лабораторні;

г) **їх сутності:** неекспериментальні (спостереження, анкетування, бесіди, аналіз практиків діяльності), діагностичні (есті, ранжування), експериментальні (природні експерименти, лабораторні експерименти) та формальні методи.

У практичній діяльності вивчення учнів здійснюють за *орієнтовними схемами*. Подаємо деякі з них (див с. 38).

Систематизація результатів вивчення особистості учнів

Процес вивчення учнів є складним і відповідальним.

Його результати мають бути основою при плануванні та проведенні виховної роботи з ними, а також її координації з учителями, батьками та іншими вихователями.

Із цією метою класний керівник ретельно і систематично має фіксувати результати вивчення особистості учнів і класних колективів.

Це — своєрідний банк *відомостей про рівень й особливості фізичного, психічного і соціального розвитку кожного учня*. До нього повинні мати доступ усі, хто займається навчально-виховною роботою з конкретними учнями.

Фіксування результатів вивчення учнів можна здійснювати двома способами:

— у загальному зошиті на кожного учня відводять 2—3 сторінки і періодично фіксують дані про психічний і соціальний розвиток;

— використовуючи картку потенційного розвитку учня, яка дає змогу дотримуватися вимог програми, спостерігати за динамікою розвитку особистості.

Класний колектив не є незмінним, він постійно розвивається, удосконалюється, тому дослідження змін у ньому має практичне значення для виховної роботи, прогнозування її змісту, добору методів виховного впливу.

Відомості про колектив, отримані за допомогою одного методу, потребують перевірки іншими для отримання достовірної та об'єктивної інформації.

Використані джерела

1. Діалоги про виховання: Книга для батьків. — К.: Рад. шк., 1988.
2. Книга класного керівника: Довідково-методичне видання / упоряд. С. В. Кириленко, Н. І. Косарєва. — Вид. 2-ге, доповн. — Х.: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. — 544 с.
3. Ковалев С. В. Психология современной семьи. — М.: Просвещение, 1988. — С. 54—57.
4. Макаренко А. С. Книга для батьків. — К.: Рад. шк., 1980. — С. 31—53.
5. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: монографія. — К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2008. — С. 30—50.
6. Нікітін Б., Нікітіна Л. Ми та наші діти. — К.: Молодь, 1989. — С. 141—147.
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. — К.: Абрис, 1997. — С. 7—29.
8. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти. — К.: Цудзинович Т. І., 2007. — С. 76—86.
9. Скудський Р. П., Ступарик В. М. Класний керівник: бути чи не бути // Рідна школа. — 1992. — № 7—8. — С. 17—23.
10. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. — К.: ІЗМН, 1997. — С. 43—46; 53—70.
11. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. — К.: Рад. школа, 1978. — 376 с.
12. Сухомлинський В. О. Сто підрад учителеві. — К.: Рад. шк., 1988. — С. 170—175; 177—179.
13. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання (Передмова) // Вибр. твори: у 6 т. — Т. 4. — К.: Рад. школа, 1983. — С. 205—218.